Európsky parlament
2024-2029

Výbor pre občianske slobody, spravodlivosť a vnútorné veci

2025/2135(INI)

30.9.2025

NÁVRH SPRÁVY

o situácii v oblasti základných práv v Európskej únii v rokoch 2024 a 2025
(2025/2135(INI))

Výbor pre občianske slobody, spravodlivosť a vnútorné veci

Spravodajkyňa: Anna Strolenberg

OBSAH

Strana

NÁVRH UZNESENIA EURÓPSKEHO PARLAMENTU 3

DÔVODOVÁ SPRÁVA.....11

NÁVRH UZNESENIA EURÓPSKEHO PARLAMENTU

o situácii v oblasti základných práv v Európskej únii v rokoch 2024 a 2025 (2025/2135(INI))

Európsky parlament,

– so zreteľom na Zmluvu o Európskej únii (ďalej len „ZEÚ“),

– so zreteľom na Zmluvu o fungovaní Európskej únie (ďalej len „ZFEÚ“),

– so zreteľom na Chartu základných práv Európskej únie (ďalej len „charta“),

– so zreteľom na judikatúru Súdneho dvora Európskej únie (ďalej len „SDEÚ“),

so zreteľom na smernicu Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1385 zo 14. mája 2024 o boji proti násiliu na ženách a domácemu násiliu[1],

– so zreteľom na nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1083 z 11. apríla 2024, ktorým sa stanovuje spoločný rámec pre mediálne služby na vnútornom trhu a mení smernica 2010/13/EÚ (Európsky akt o slobode médií)[2],

– so zreteľom na smernicu Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1069 z 11. apríla 2024 o ochrane osôb zapojených do verejnej účasti pred zjavne neopodstatnenými nárokmi alebo zneužívajúcimi súdnymi konaniami („strategické žaloby proti verejnej účasti“)[3] (smernica o boji proti strategickým žalobám proti verejnej účasti),

– so zreteľom na nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ, Euratom) 2020/2092 zo 16. decembra 2020 o všeobecnom režime podmienenosti na ochranu rozpočtu Únie[4] (nariadenie o podmienenosti právnym štátom),

– so zreteľom na nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 z 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov, ktorým sa zrušuje smernica 95/46/ES (všeobecné nariadenie o ochrane údajov)[5],

– so zreteľom na rámcové rozhodnutie Rady 2008/913/SVV z 28. novembra 2008 o boji proti niektorým formám a prejavom rasizmu a xenofóbie prostredníctvom trestného práva[6],

– so zreteľom na návrh Komisie na smernicu Rady z 2. júla 2008, o vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na náboženské vyznanie alebo vieru,

---

[1] Ú. v. EÚ L, 2024/1385, 24.5.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1385/oj.
[2] Ú. v. EÚ L, 2024/1083, 17.4.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1083/oj.
[3] Ú. v. EÚ L, 2024/1069, 16.4.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1069/oj.
[4] Ú. v. EÚ L 433I, 22.12.2020, s. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2020/2092/oj.
[5] Ú. v. EÚ L 119, 4.5.2016, s. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj.
[6] Ú. v. EÚ L 328, 6.12.2008, s. 55 a nasl., ELI: http://data.europa.eu/eli/dec_framw/2008/913/oj.

zdravotné postihnutie, vek alebo sexuálnu orientáciu (COM(2008)0426)(horizontálna antidiskriminačná smernica),

– so zreteľom na smernicu Rady 2000/43/ES z 29. júna 2000, ktorou sa zavádza zásada rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na rasový alebo etnický pôvod[7],

– so zreteľom na stratégiu EÚ pre rovnosť LGBTIQ osôb na roky 2020 – 2025 (COM(2020)0698), stratégiu pre rodovú rovnosť na roky 2020 – 2025 (COM(2020)0152), stratégiu v oblasti práv osôb so zdravotným postihnutím na roky 2021 – 2030 (COM(2021)0101), akčný plán EÚ proti rasizmu na roky 2020 – 2025 (COM(2020)0565), strategický rámec EÚ pre rovnosť, začleňovanie a účasť Rómov na roky 2020 – 2030 (COM(2020)0620) a na oznámenie Komisie o ich aktualizácii a posilnení,

– so zreteľom na stratégiu posilnenia uplatňovania Charty základných práv v EÚ (COM(2020)0711) a na výročné správy Komisie, najmä na výročnú správu za rok 2024 o uplatňovaní Charty základných práv EÚ – Financovanie podpory, ochrany a presadzovania základných práv (COM(2024)0456),

– so zreteľom na oznámenia Komisie z 24. júla 2024 s názvom Správa o právnom štáte 2024 – Situácia v oblasti právneho štátu v Európskej únii (COM(2024)0800) a z 8. júla 2025 s názvom Správa o právnom štáte 2025 – Situácia v oblasti právneho štátu v Európskej únii (COM(2025)0900) a na 27 kapitol o jednotlivých krajinách, ktoré sú k nim pripojené,

– so zreteľom na oznámenie Komisie zo 7. marca 2025 s názvom Plán pre práva žien (COM(2025)0097), v ktorom je načrtnutá dlhodobá vízia dosiahnutia rodovej rovnosti,

– so zreteľom na zmluvy OSN o ľudských právach a nástroje na ochranu ľudských práv a základných slobôd, najmä Všeobecnú deklaráciu ľudských práv, Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach, Medzinárodný dohovor o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie, Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien, na odporúčania a správy zo všeobecného pravidelného preskúmania OSN a na judikatúru orgánov monitorujúcich zmluvy OSN a osobitné postupy Rady pre ľudské práva,

– so zreteľom na Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím (CRPD), ktorý EÚ ratifikovala 23. decembra 2010 a ktorého zmluvnými stranami sú všetky členské štáty, Opčný protokol k Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím, ktorý ratifikovalo 22 členských štátov, ako aj na všeobecné pripomienky k Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím a na pripomienky Výboru OSN pre práva osôb so zdravotným postihnutím,

– so zreteľom na Agendu 2030 pre udržateľný rozvoj a na ciele udržateľného rozvoja OSN,

– so zreteľom na jogjakartské princípy aplikácie medzinárodného humanitného práva vo vzťahu k sexuálnej orientácii, rodovej identite, rodovému vyjadreniu a pohlavným

[7] Ú. v. ES L 180, 19.7.2000, s. 22 a nasl., ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2000/43/oj.

znakom,

– so zreteľom na odporúčania a správy Úradu pre demokratické inštitúcie a ľudské práva, Vysokého komisára pre otázky národnostných menšín, predstaviteľa Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (OBSE) pre slobodu médií a ďalšie orgány,

– so zreteľom na Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (EDĽP),

– so zreteľom na odporúčania, stanoviská, správy a uznesenia Rady Európy, najmä Benátskej komisie, Európskej komisie proti rasizmu a intolerancii (ECRI), Skupiny expertov pre opatrenia na boj proti násiliu na ženách a domácemu násiliu (GREVIO), Skupiny štátov proti korupcii (GRECO), Riadiaceho výboru pre nediskrimináciu, rozmanitosť a začlenenie, Parlamentného zhromaždenia, Európskeho výboru pre sociálne práva a iných orgánov Rady Európy,

– so zreteľom na vyhlásenia, odporúčania, správy a návštevy komisára Rady Európy pre ľudské práva v jednotlivých krajinách vrátane jeho správy zo 4. septembra 2025 s názvom Externalised asylum and migration policies and human rights law (Externalizované azylové a migračné politiky a právo v oblasti ľudských práv),

– so zreteľom na platformu Rady Európy na podporu ochrany žurnalistiky a bezpečnosti novinárov,

– so zreteľom na Dohovor Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácemu násiliu a o boji proti nemu (Istanbulský dohovor), ktorý Európska únia ratifikovala 28. júna 2023,

– so zreteľom na Európsku sociálnu chartu Rady Európy,

– so zreteľom na Európsky pilier sociálnych práv a jeho akčný plán,

– so zreteľom na správy, prieskumy a stanoviská Agentúry EÚ pre základné práva (FRA), najmä na jej správu o základných právach za rok 2024 a na správu o základných právach za rok 2025,

– so zreteľom na svoje predchádzajúce uznesenia o situácii v oblasti základných práv v EÚ,

– so zreteľom na svoje uznesenia o správach Komisie o právnom štáte,

– so zreteľom na svoje uznesenia o konkrétnych členských štátoch vrátane Grécka, Maďarska a Slovenska,

– so zreteľom na svoje uznesenie z 8. februára 2024 o vykonávaní stratégie EÚ pre rovnosť LGBTIQ osôb na roky 2020 – 2025[8],

– so zreteľom na svoje uznesenie z 13. decembra 2022 za rovnaké práva pre osoby so

[8] Ú. v. EÚ C, C/2024/6340, 7.11.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/6340/oj.

zdravotným postihnutím[9],

– so zreteľom na svoje uznesenie z 10. novembra 2022 o rasovej spravodlivosti, nediskriminácii a boji proti rasizmu v EÚ[10],

– so zreteľom na svoje uznesenie z 8. marca 2022 o zmenšujúcom sa priestore pre občiansku spoločnosť v Európe[11],

– so zreteľom na svoje uznesenie zo 14. decembra 2021 s odporúčaniami pre Komisiu o boji proti rodovo motivovanému násiliu: kybernetickému násiliu[12],

– so zreteľom na svoje uznesenie zo 16. septembra 2021 s odporúčaniami pre Komisiu o určení rodovo motivovaného násilia za novú oblasť trestnej činnosti uvedenú v článku 83 ods. 1 ZFEÚ[13] a na svoje uznesenie z 18. januára 2024 o rozšírení zoznamu trestných činov v EÚ o nenávistné prejavy a trestné činy z nenávisti[14],

– so zreteľom na svoje uznesenie zo 7. októbra 2020 o zriadení mechanizmu EÚ pre demokraciu, právny štát a základné práva[15],

– so zreteľom na článok 55 rokovacieho poriadku,

– so zreteľom na správu Výboru pre občianske slobody, spravodlivosť a vnútorné veci (A10-0000/2025),

A. keďže vo viacerých členských štátoch je pozorovaný úpadok demokracie;

B. keďže korupcia je aj naďalej závažným problémom;

C. keďže sloboda médií v celej EÚ je naďalej ohrozená, najmä v Bulharsku, Grécku, Taliansku, Maďarsku a na Slovensku; keďže strategické žaloby proti verejnej účasti zostávajú hrozbou pre slobodu médií;

D. keďže novinári a pracovníci médií trpia neistými podmienkami a nebezpečným prostredím;

E. keďže šírenie dezinformácií polarizuje a oslabuje demokraciu;

F. keďže hrozí, že nové technológie vrátane systémov umelej inteligencie prehĺbia diskrimináciu a existujúce nerovnosti; keďže používanie špionážneho softvéru, technológií rozpoznávania tváre a technológií hromadného sledovania predstavuje nekalé a nedemokratické praktiky;

G. keďže dodržiavanie hodnôt Únie stanovených v článku 2 ZEÚ je základným

[9] Ú. v. EÚ C 177, 17.5.2023, s. 13.
[10] Ú. v. EÚ C 161, 5.5.2023, s. 10.
[11] Ú. v. EÚ C 347, 9.9.2022, s. 2.
[12] Ú. v. EÚ C 251, 30.6.2022, s. 2.
[13] Ú. v. EÚ C 117, 11.3.2022, s. 88.
[14] Ú. v. EÚ C, C/2024/5733, 17.10.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/5733/oj.
[15] Ú. v. EÚ C 395, 29.9.2021, s. 2.

predpokladom prístupu k finančným prostriedkom EÚ;

H. keďže komisár Rady Európy pre ľudské práva odporúča pred začatím vonkajšej spolupráce vykonať komplexné posúdenie rizík v oblasti ľudských práv;

I. keďže pokusy o pozastavenie registrácie žiadostí o azyl vyvolávajú vážne obavy; keďže sa musia dodržiavať ľudské práva dotknutých osôb, posúdiť ich potreby ochrany a osobám, ktoré spĺňajú podmienky na medzinárodnú ochranu, sa musí poskytnúť prístup k zmysluplným ochranným opatreniam;

J. keďže rodovo podmienené násilie na ženách a LGBTIQ+ osobách je naďalej rozšírené, a to najmä v prípade tých, ktorí zažívajú viacnásobné a prelínajúce sa formy diskriminácie; keďže odopieranie prístupu k bezpečnému a legálnemu umelému prerušeniu tehotenstva predstavuje formu rodovo podmieneného násilia;

K. keďže v celej EÚ dochádza k bezprecedentnému a intenzívnejšiemu útoku na občiansky priestor; keďže útoky na organizácie občianskej spoločnosti a obhajcov ľudských práv, ktorí chránia a presadzujú hodnoty Únie, sa stupňujú a naďalej vyvolávajú vážne obavy;

L. keďže v niektorých členských štátoch, ako sú Cyprus, Francúzsko, Grécko, Taliansko, Malta, Poľsko a Španielsko, organizácie občianskej spoločnosti a obhajcovia ľudských práv čelia trestnému stíhaniu za pomoc utečencom a migrantom;

M. keďže v budúcom viacročnom finančnom rámci (VFR) by sa malo zabezpečiť financovanie občianskej spoločnosti zo strany EÚ;

N. keďže inštitucionalizovaný rasizmus je zakotvený vo vládnych politikách a verejných službách, ako sú policajné sily;

O. keďže prieskumy agentúry FRA týkajúce sa černochov, židov, moslimov a LGBTIQ+ osôb v EÚ dokazujú, že čelia rozšírenej nenávisti;

Základné práva v ohrození

1. naliehavo vyzýva Komisiu a členské štáty, aby rešpektovali a presadzovali hodnoty EÚ zakotvené v článku 2 ZEÚ;

2. naliehavo vyzýva Komisiu, aby posilnila výročné správy o uplatňovaní charty;

3. zdôrazňuje potrebu posilniť mechanizmy monitorovania a hodnotenia;

Demokracia pod tlakom

4. pripomína potrebu zriadiť mechanizmus EÚ pre demokraciu, právny štát a základné práva;

5. naliehavo vyzýva členské štáty, aby bojovali proti korupcii a v plnej miere dodržiavali odporúčania skupiny GRECO;

6. vyjadruje hlboké znepokojenie nad rastúcim tlakom, politickým zasahovaním a útokmi na médiá a žurnalistiku vo viacerých členských štátoch vrátane nedostatočnej

nezávislosti verejnoprávnych médií;

7. vyjadruje poľutovanie nad systémovými zlyhaniami pri vyšetrovaní a stíhaní trestných činov proti novinárom vo viacerých členských štátoch, ako je Malta, Grécko a Slovensko;

8. vyzýva Komisiu a členské štáty, aby zaistili bezpečnosť a ochranu novinárov a mediálnych aktérov a podporovali slobodné, nezávislé a pluralitné médiá; vyzýva Komisiu a členské štáty, aby vykonali potrebné opatrenia na ukončenie všetkých prípadov strategických žalôb proti verejnej účasti v EÚ;

9. súhlasí s názorom generálneho tajomníka OSN, že algoritmy by nemali ovládať, čo ľudia vidia, a že technologické spoločnosti by mali používať obchodné modely, ktoré neuprednostňujú angažovanosť pred ľudskými právami;

10. opakuje svoju výzvu členským štátom, a najmä Grécku, Cypru, Taliansku, Maďarsku, Poľsku a Španielsku, aby sa riadili všetkými odporúčaniami Vyšetrovacieho výboru na prešetrenie používania softvéru Pegasus a rovnocenného špionážneho softvéru (PEGA) a Benátskej komisie;

11. vyzýva, aby sa dokončilo pristúpenie EÚ k EDĽP;

Porušovanie základných práv na hraniciach

12. dôrazne odsudzuje rozsiahle porušovanie základných práv na hraniciach vrátane zavracania migrantov, ktoré sa vo viacerých členských štátoch stáva systematickou praxou;

13. vyzýva EÚ a členské štáty, aby dodržiavali medzinárodné povinnosti a záväzky v oblasti ľudských práv a aby sa zdržali prijímania migračných politík, ktoré prehlbujú nerovnosť a vylúčenie;

14. naliehavo vyzýva Komisiu a členské štáty, aby ukončili systematické bránenie v mimovládnych pátracích a záchranných operáciách; pripomína naliehavú potrebu zriadiť pátrací a záchranný fond EÚ a vyzýva inštitúcie EÚ, aby v budúcom VFR vyčlenili na tento účel primerané finančné prostriedky;

15. naliehavo vyzýva členské štáty, aby sa riadili odporúčaniami zo správy komisára Rady Európy pre ľudské práva; dôrazne odsudzuje opakujúcu sa protiutečeneckú a protimigrantskú rétoriku;

16. vyzýva členské štáty, aby v plnej miere vykonávali Pakt o migrácii a azyle; vyjadruje znepokojenie nad nedostatočnou pripravenosťou niektorých členských štátov dodržať lehotu na vykonanie, najmä pokiaľ ide o ustanovenia týkajúce sa základných práv;

Rodovo podmienené násilie, práva žien a práva LGBTIQ+ osôb

17. naliehavo vyzýva Komisiu a členské štáty, aby prijali potrebné opatrenia na boj proti tzv. protirodovým a protidemokratickým hnutiam;

18. víta Plán EÚ pre práva žien a Vyhlásenie o zásadách pre rodovo rovnú spoločnosť,

ktoré tvorí jeho prílohu; vyjadruje však poľutovanie nad nedostatkom silných finančných záväzkov;

19. naliehavo vyzýva EÚ a členské štáty, aby bojovali proti všetkým formám rodovo podmieneného násilia a riešili ich základné príčiny vrátane rodovo podmieneného kybernetického násilia; opakuje svoju výzvu Komisii, aby uznala rodovo podmienené násilie za nový trestný čin v EÚ podľa článku 83 ods. 1 ZFEÚ;

20. opakuje svoju výzvu na zahrnutie práva na umelé prerušenie tehotenstva do charty; zdôrazňuje, že EÚ stále nemá vymedzenie znásilnenia na základe chýbajúceho súhlasu;

21. vyzýva Bulharsko, Česko, Litvu, Maďarsko a Slovensko, aby ratifikovali Istanbulský dohovor;

Ohrozená občianska spoločnosť

22. vyzýva Komisiu a členské štáty, aby zabezpečili a podporovali zapojenie a účinnú účasť občanov a organizácií občianskej spoločnosti na tvorbe politík;

23. vyzýva Komisiu, aby zaručila, že nadchádzajúca stratégia EÚ pre občiansku spoločnosť bude podporovať, chrániť a posilňovať postavenie organizácií občianskej spoločnosti a obhajcov ľudských práv, ktorí chránia a presadzujú hodnoty EÚ, a aby v EÚ vytvorila mechanizmus rýchlej reakcie na ich podporu;

24. dôrazne odsudzuje pretrvávajúcu kriminalizáciu solidarity a naliehavo vyzýva členské štáty, aby sa zdržali takéhoto konania;

25. naliehavo vyzýva Komisiu a členské štáty, aby zaručili, že ľudia budú môcť uplatňovať svoje právo na pokojné zhromažďovanie, a aby sa zdržali predkladania akejkoľvek iniciatívy, ktorá by mohla mať odstrašujúci účinok na občiansky priestor;

Štrukturálny rasizmus a diskriminácia

26. opakuje svoju výzvu na okamžité odblokovanie horizontálnej antidiskriminačnej smernice;

27. vyzýva Komisiu, aby predložila ambiciózne stratégie v oblasti rovnosti a boja proti rasizmu;

28. vyzýva Komisiu a členské štáty, aby bojovali proti xenofóbii, rasizmu, mizogýnii, homofóbii, transfóbii a iným formám predsudkov, neznášanlivosti, diskriminácii a nenávisti voči zraniteľným osobám;

29. naliehavo vyzýva členské štáty, najmä Maďarsko a Slovensko, aby preskúmali zákony, ktoré diskriminujú LGBTIQ+ osoby a dúhové rodiny, a aby nepredkladali žiadnu iniciatívu, ktorá by mohla ohroziť práva LGBTIQ+ osôb vrátane tzv. zákonov proti propagande LGBTI, a aby zakázali konverzné terapie;

30. vyzýva Komisiu a členské štáty, aby riešili diskrimináciu a sociálne vylúčenie Rómov a osôb so zdravotným postihnutím;

Ohrozené environmentálne, sociálne a hospodárske práva

31. vyzýva Komisiu a členské štáty, aby zabezpečili primeranú životnú úroveň a zdravé životné prostredie pre všetkých vrátane prístupu k bývaniu, ku kvalitnému vzdelávaniu, k sociálnemu zabezpečeniu a zdravotnej starostlivosti;

32. poveruje svoju predsedníčku, aby postúpila toto uznesenie Rade, Komisii a vládam a parlamentom členských štátov.

DÔVODOVÁ SPRÁVA

V rokoch 2024 a 2025 sa základné práva v Európskej únii dostávajú pod čoraz väčší tlak z rôznych smerov. Znepokojujúci trend sa prejavuje v ohrozovaní právneho štátu, zmenšujúcom sa občianskom priestore, náraste nenávistných prejavov a xenofóbnych naratívov, násilí voči utečencom a migrantom a v oslabovaní práv žien a LGBTQ+ osôb. Toto narušanie základných práv ešte zhoršili pretrvávajúce sociálno-ekonomické nerovnosti. Kým pokračuje vojna Ruska proti Ukrajine, pretrvávajú útoky na Pásmo Gazy a čoraz viac vedúcich predstaviteľov sa prejavuje autokratickým správaním, základné práva sa dostávajú pod rastúci tlak. V týchto napätých časoch existuje reálne riziko, že základné práva sa v politickom programe odsunú na okraj.

Práve v okamihoch nestability je nevyhnutné pripomínať si hodnoty, na ktorých je založená Európska únia: ľudská dôstojnosť, sloboda, demokracia, rovnosť, právny štát a dodržiavanie ľudských práv – tie všetky sú zakotvené v Charte základných práv a v zmluvách EÚ. Dodržiavanie týchto zásad je nielen právnou povinnosťou inštitúcií EÚ a členských štátov, ale stelesňuje aj to, vďaka čomu je Európa jedinečný politický projekt, ktorého jadrom je blaho občanov. EÚ nesmie od týchto základov ustupovať. Základné práva nie sú statické; vyžadujú si aktívnu propagáciu a vykonávanie.

Útoky na občiansky priestor v celej Európe sú jedným zo znakov oslabovania demokracie. Nedávne obmedzenie práva na pokojné zhromažďovanie, najmä zákazy propalestínskych protestov a dúhových pochodov, ako aj represie a kriminalizácia obhajcov ľudských práv a mimovládnych organizácií pracujúcich s utečencami, žiadateľmi o azyl a migrantmi, predstavujú nebezpečné precedensy. Situáciu ešte zhoršujú obmedzenia financovania organizácií občianskej spoločnosti zo strany USA a EÚ.

Spravodajkyňa je znepokojená rastúcou polarizáciou a fragmentáciou európskych spoločností, ktorú často podnecujú populistické politické subjekty. Zvaľovanie viny na menšiny, zneužívanie politiky identity a šírenie dezinformácií rozdeľuje komunity a narúša dôveru. Politici a verejná správa sú povinní dodržiavať demokratické normy a zdržať sa rétoriky, ktorá podnecuje nenávisť, rasizmus a násilie.

Rýchla digitálna zmena a umelá inteligencia tieto riziká zhoršujú, keďže nekontrolované šírenie nenávistných prejavov a škodlivého obsahu na internete spolu so zaujatými algoritmami a manipulatívnym dizajnom oslabujú rovnosť a občiansky život. Tieto hrozby sa osobitne zviditeľnili počas volieb do Európskeho parlamentu, keď bol v správach na internete v rôznych členských štátoch zaznamenaný nárast nenávistných prejavov, násilia a vyhrážania sa smrťou[1]. Okrem toho bezpečnostné služby v niektorých krajinách varovali pred rýchlou online radikalizáciou mladých ľudí, najmä v pravicových extrémistických sieťach. A napokon, zahraničné zasahovanie do volebných procesov je jasným príkladom toho, ako možno online platformy využívať ako zbraň na podkopávanie demokracie.

V nasledujúcich rokoch musí Únia obnoviť svoje demokratické základy, posilniť účasť občanov a do centra svojich politík postaviť rovnosť, spravodlivosť a udržateľnosť. Len aktívnou obhajobou a presadzovaním práv môže EÚ obnoviť dôveru vo svoje inštitúcie a zostať dôveryhodná na medzinárodnej scéne.

Prístup spravodajkyne

Spravodajkyňa sa v tejto správe snaží poukázať na hlavné body vývoja situácie v oblasti

[1] OBSE: ODIHR, voľby do Európskeho parlamentu 6. – 9. júna 2024 – záverečná správa osobitnej misie ODIHR na hodnotenie volieb, Varšava, 2024, s. 15.

základných práv v EÚ v rokoch 2024 a 2025.
Obmedzená dĺžka iniciatívnych správ si vyžaduje stanovenie priorít, ale absencia určitých obáv neznižuje ich význam. Tento text poskytuje všeobecný rámec, ktorý sa môže a bude ďalej obohacovať vo fáze predkladania pozmeňujúcich návrhov.

Štruktúra

Návrh správy je štruktúrovaný podľa skupín základných práv. Zatiaľ čo prvá časť správy poskytuje prehľad hlavných obáv týkajúcich sa základných práv v EÚ, jednotlivé kapitoly obsahujú konkrétne výzvy na prijatie opatrení, aby bola správa čo najpraktickejšou, najcielenejšou a najakčnejšou.
Hlavné kapitoly sú:
Základné práva v ohrození
Táto kapitola obsahuje všeobecné výzvy na dodržiavanie základných práv napríklad vrátane podpory hodnôt EÚ.
Demokracia pod tlakom
Táto kapitola je venovaná zhoršeniu situácie vo viacerých členských štátoch vrátane ohrozenia nezávislosti súdnictva, korupcie na vysokej úrovni, zneužívania špionážneho softvéru a oslabenia parlamentných práv. Poukazuje sa v nej aj na riziká pre slobodu a pluralitu médií, šírenie dezinformácií a zneužívanie núdzových právomocí.
Porušovanie základných práv na hraniciach
Táto kapitola sa okrem iného týka zavracania migrantov, systémového násilia a politík externalizácie, ktoré narúšajú prístup k azylu a porušujú zásadu zákazu vyhostenia alebo vrátenia. Vyzýva na vyvodenie zodpovednosti a opatrenia EÚ s cieľom zabezpečiť, aby sa pri riadení migrácie rešpektovala ľudská dôstojnosť.
Rodovo podmienené násilie, práva žien a práva LGBTIQ+ osôb
V tejto kapitole sa zdôrazňuje naliehavá potreba bojovať proti rodovo podmienenému násiliu vrátane protirodových hnutí. Vyzýva sa v nej na ochranu sexuálnych a reprodukčných práv, začlenenie práva na umelé prerušenie tehotenstva do charty a silnejšie záruky pre LGBTIQ+ osoby pred nenávisťou a diskrimináciou.
Ohrozená občianska spoločnosť
Predmetom tejto kapitoly sú bezprecedentné obmedzenia občianskeho priestoru. Vyzýva sa v nej na udržateľné financovanie organizácií občianskej spoločnosti zo strany EÚ a na ochranu obhajcov ľudských práv.
Štrukturálny rasizmus a diskriminácia
Predmetom tejto kapitoly je systémový rasizmus a diskriminácia. Vyzýva sa v nej na prijatie horizontálnej antidiskriminačnej smernice, silnejšie stratégie v oblasti rovnosti a presadzovanie antidiskriminačných právnych predpisov EÚ.
Ohrozené environmentálne, sociálne, hospodárske a kultúrne práva
V tejto kapitole sa upozorňuje na obavy týkajúce sa základných práv, ako je rastúca chudoba, vylúčenie z bývania a bezdomovectvo. Zdôrazňuje sa v nej právo na udržateľné životné prostredie a vyzýva sa na spravodlivú transformáciu.